

IEVĒROJAMĀKĀS SIEVIETES NEPĀLĀ

Mūsdienās vēstures periodā

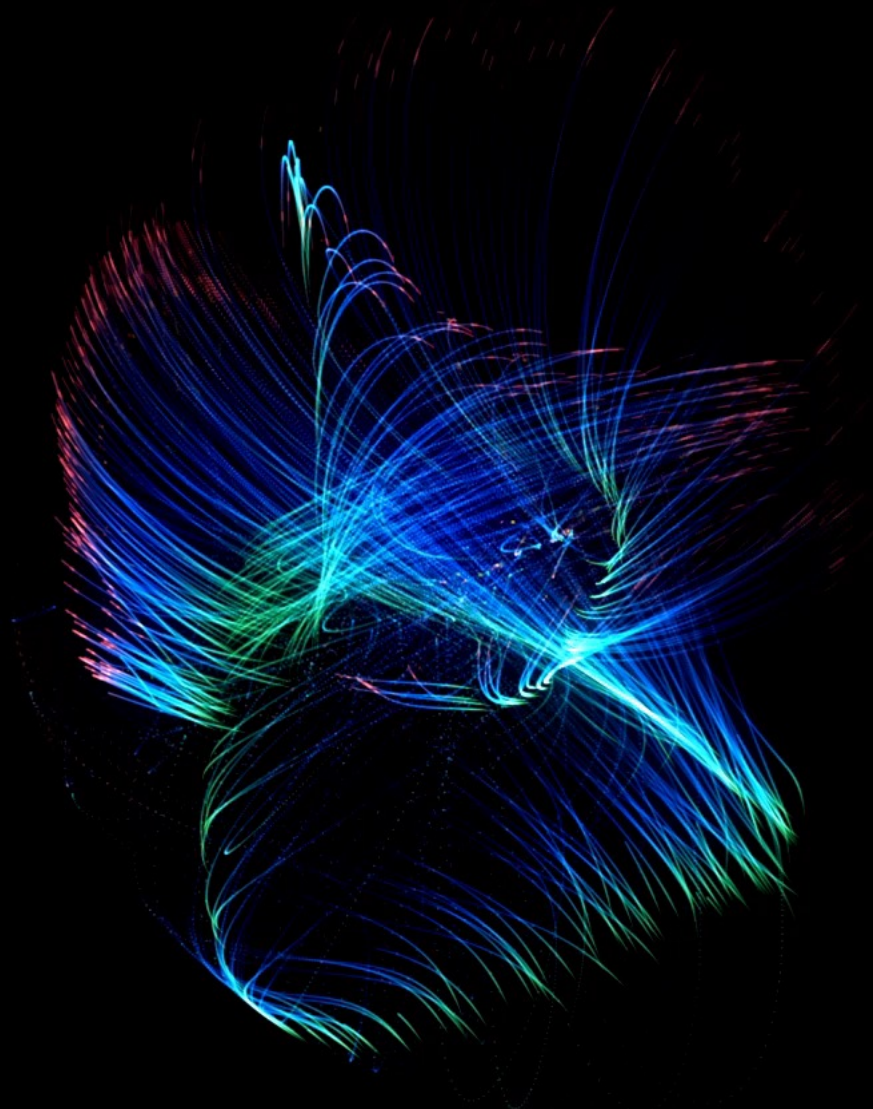
Grigorijs Zakurajevs

Saturs:

- Nepālas ģeogrāfija, sociālās un kulturālās vides kvalitāte
 - Ieskats dzimumu līdztiesības jautājumos
 - Hinduisma "Čaupadi" tradīcija
 - Kumari "Dzīvās dievietes" tradīcija

Ievērojamākās sievietes Nepālā:

- Bidhja Devi Bandari
- Pasang Lamu Šerpa
- Mira Rai
- Anurada Koirala
- Pupu Lamu Khatri

▪ **Nepālas ģeogrāfija un sociokulturālas vides kvalitāte**

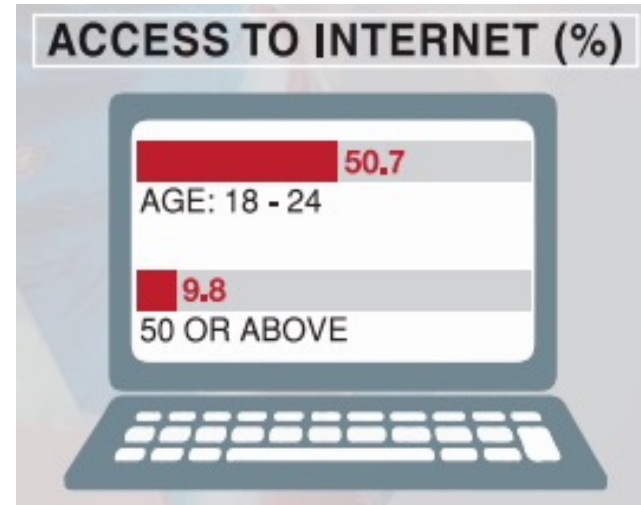
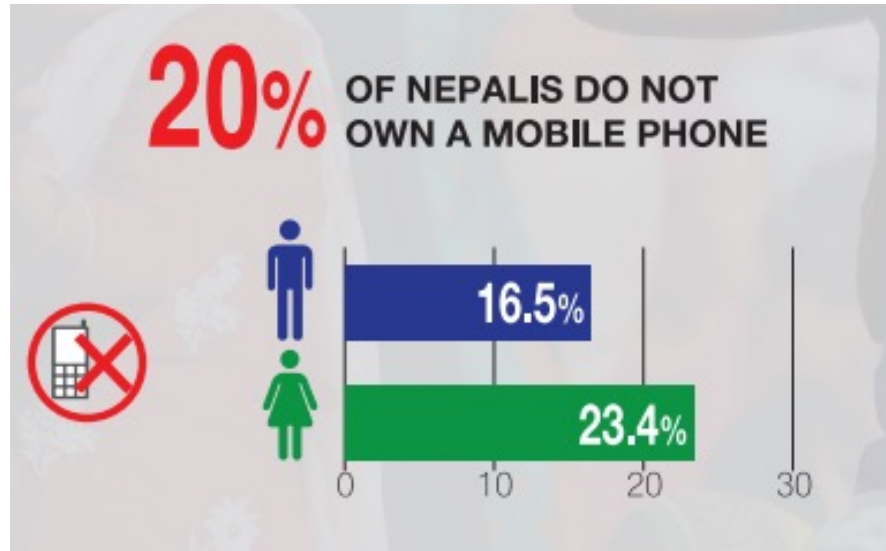
- Nepāla ir valsts ar ļoti daudzveidīgu ģeogrāfiju un kultūru. Valsts atrodas Himalaju kalnu sistēmas dienvidu nogāzē, kur atrodas pasaules augstākā kalnu grēda, tai skaitā augstākā pasaules virsotne Everests.
- Nepāla ir zeme kur sastopas dabas skaistums ar varenajiem un, reizēm, pat postošajiem spēkiem - zemestrīcēm un plūdiem. Vērtīgais kultūras un garīgais mantojums sastopas ar ekonomiskām un sociālām grūtībām - tur valdošo nabadzību un netīrību.
- Vēsturiski Nepālai neklājās viegli, jo valsti ilgu laiku plosīja politiskās krīzes un pilsoņu karš. Valsts smagi cieta 2015. gadā notikušajā zemestrīcē. Aptuveni puse iedzīvotāju dzīvo zem starptautiski noteiktā nabadzības līmeņa. Cilvēki vēl aizvien dzīvo necilvēcīgos apstākļos un ir iemācījušies sadzīvot ar grūtībām.

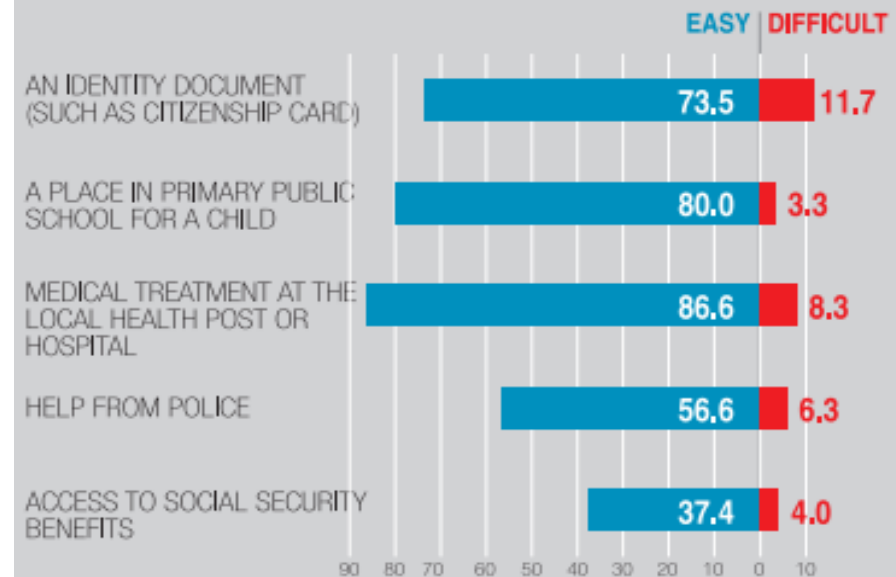
- Pilsēta cieš ne tikai no nekontrolēta piesārņojuma, bet arī no dzeramā ūdens trūkuma. Reti kurā mājā ierīkotas dzeramā ūdens caurules – biežāk var redzēt cilvēkus mazgājam traukus uz ielas pie kopēja krāna vai kannās nesam ūdeni uz savu dzīvesvietu.
- Vēl viena milzīga problēma ir elektrības nepietiekamība strauji augošajai pilsētai. Pāri ielām stiepjas haotiski vadu mudžekļi ar tūkstošiem vadu uz visām pusēm, bet elektrības padeves pārrāvumi ir ikdienas parādība.
- Bagmati upe šķērso Katmandu ieleju vairāk nekā 595 kilometru garumā. Šī upe ir svētceļnieku galamērķis, te notiek rituāli, tā ir dzīvības dzīsla un ūdens ieguves vieta lielākai daļai valsts iedzīvotāju. Taču diemžēl ūdens jau daudzus gadus ir piesārņots, tādēļ svētceļnieki ir spiesti atturēties no iegremdēšanās rituāliem, un ūdeni vairs nevar izmantot sadzīves vajadzībām.
- Nepālas sabiedrībā vēl arvien pastāv kastu sistēma, kur par sieviešu vienlīdzības tiesībām daudzi tikai sapņo.

▪ Daži fakti

BIGGEST PROBLEMS IN NEPAL (%)

ACCESS TO PUBLIC SERVICES (%)

■ Ieskats dzimumu līdztiesības jautājumos

Nepālā sievietes ir par diviem miljoniem vairāk nekā vīrieši. Viens no iemesliem, kāpēc tā ir - sieviešu vidējais dzīves ilgums pārsniedz vīriešu vidējo dzīves ilgumu. Vidējais dzīves ilgums Nepālā ir 71 gads.

Lai gan sieviešu lomas un statuss mūsdienu Nepālas sabiedrībā ir masveidīgi mainījušies un sieviešu tiesības ir ierakstītas konstitūcijā, kaut arī 1991. gadā Nepāla parakstīja Konvenciju par visa veidu diskriminācijas izskaušanu pret sievietēm (CEDAW), Nepālas sabiedrību ļoti ietekmē hinduistu uzskatu sistēma, kas uzsvēr patrilineāro izcelsmi un patrilineāro dzīvesveida sistēmu.

■ Sieviešu statuss Nepālā vēstures gaitā ir mainījies. Tāpat kā jebkurā citā Āzijas valstī, sievietes Nepālā gandrīz visos dzīves aspektos bija pakļautas vīriešiem. Nepālā bija stingri patriarhāla sabiedrība. Daudzos aspektos tā joprojām ir. Tomēr sieviešu statuss relatīvi atšķirīgs dažādās provinces un kopienās.

DOMESTIC VIOLENCE IN NEPAL

22%

of women in Nepal age 15-49 have experienced physical violence since age 15

26%

of ever-married women have ever experienced spousal violence

Spousal violence has declined from **32%** in the 2011 NDHS to **26%** in the 2016 NDHS

34% of women who have experienced spousal violence have sustained injuries

66% of women who have experienced any type of violence have NOT sought any help

TYPES OF SPOUSAL VIOLENCE

23% Physical violence

12% Emotional violence

07% Spousal sexual violence

SPOUSAL VIOLENCE BY PROVINCE

Source : Nepal Demographic and Health Survey 2016

WOMEN'S EXPERIENCE OF PHYSICAL VIOLENCE BY MARITAL STATUS

06% Never married

25% Married

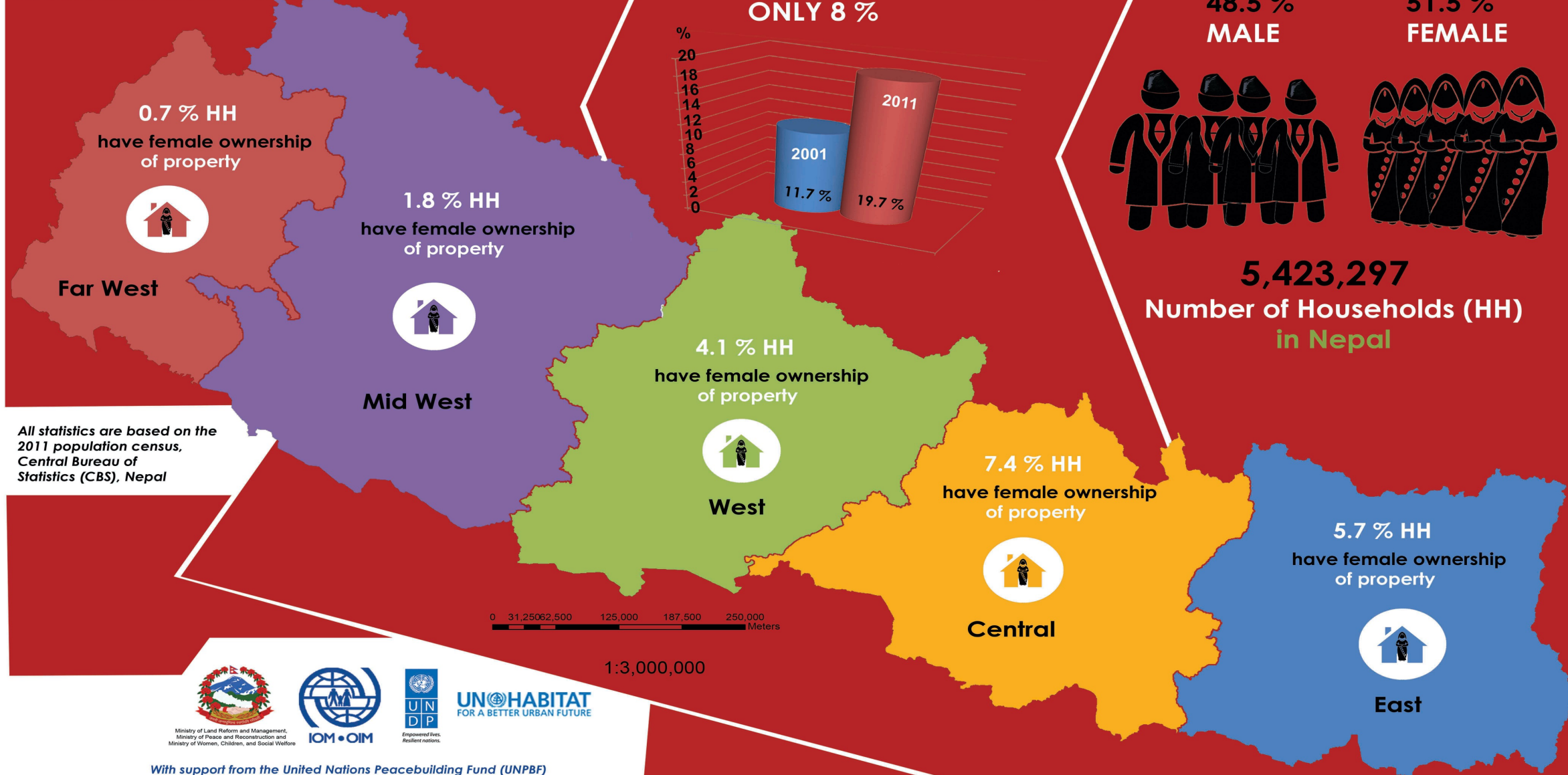

46% Divorced/Separated/Widowed

Infographic on Women's Ownership of PROPERTY* in NEPAL

*Property here refers to land or houses or both

Between 2001 and 2011 female ownership of property increased by ONLY 8 %

26,494,504
Total population of Nepal

48.5 %
MALE

51.5 %
FEMALE

5,423,297
Number of Households (HH)
in Nepal

All statistics are based on the 2011 population census, Central Bureau of Statistics (CBS), Nepal

1:3,000,000

With support from the United Nations Peacebuilding Fund (UNPBF)

▪ Hinduisma "Čaupadi" tradīcija

- Hinduistu Čaupadi tradīcija Nepālā nosaka, ka menstruāciju laikā sievietes kļūst nešķīstas un šajā laikā sievietēm liegts piedalīties dažādās ikdienas aktivitātēs, dažviet viņām nākas pamest mājas un mitināties speciālās būdās.
- Šī tradīcija it īpaši izplatīta Nepālas rietumu provincēs, kur "čaupadi" praktizē 77% sievietes.
- 2018. gadā par šīs tradīcijas piekoptānu Nepālā tika noteikta kriminālatbildība un paredzēts arī 3000 rūpiju (23 eiro) naudassods.
- Bēda ir tā, ka tā ir sena Nepālas un Indijas reliģijas tradīcija kas diktē, ko sieviete mēnešreižu laikā drīkst ēst, kur gulēt un ar ko runāt. Tam sekoja viņu senči. Meitenes baidās no dievu atriebības, ja viņi pārtrauks ievērot šādu rituālu.
- Tradīcija tiek piekopta pat galvaspilsētā Katmandu. Kur sievietes netiek izolētas tikpat lielā mērā - nav nekādu būdiņu. Taču viņām sieviešu dienu laikā nav atļauts iet virtuvē vai pat ēst noteiktu pārtiku, piemēram, piena produktus, kā arī pieskarties dievu atveidiem.

▪ Kumari "Dzīvās dievietes" tradīcija

- Lielāka daļā pasaules dievību ir mītiskas, tās nevar ieraudzīt, un ar tām īsti nevar parunāt. Nepālā kā dievību reinkarnācijas tiek izvēlētas un līdz pubertātes vecumam pielūgtas mazas meitenes. Visu šo laiku viņas dzīvo tempļos, nošķirtībā un ikdienā tiek pārnēsātas krēslos, jo tiek uzskatītas par pārāk īpašām, lai viņu kājas pieskartos zemei.
- "Dzīvās dievietes" tiek izvēlētas jau zīdaiņa vecumā. Viņas uzskata par varenās dievietes Kali iemiesojumiem un pielūdz tūkstošiem hinduistu un budistu.
- Kumari (tulkojumā "jaunava") uzskata par aizsargātām no ļauna un veiksmes piesaistītājām.
- Viņu kā dievību laiks beidzas līdz ar menstruāciju sākšanos. Tad viņas atgriežas savās ģimenēs un dzīvi turpina gluži kā jebkuras citas sava vecuma meitenes.
- Kumari Devi pielūdz ne tikai Hindu sekotāji, bet arī Nepāļu un Tibetu budisti.

Ievērojamākās sievietes Nepālā:

- **Bidhja Devi Bandari**

- Bidhja Devi dzimusi 1961. gada 19. jūnijā Ambote Mane Banijang ciemā Nepālas Bodžpuras reģionā. Viņa nāca no zemnieku Brāhmaņu ģimenes.
- Politisko karjeru uzsāka iestājoties kreisā spārna studentu apvienībā (Nepālas Nacionālā brīva studentu apvienība).

- Viņa ieguva bakalaura grādu Mahendra Morang Campus Katmandu pilsētā Tribhuvanas universitātē un 1980. gadā kļuva par Nepālas Komunistiskas (marksisma-ļeņiniskas) partijas biedri.
- Viņa tika ievēlēta par VNSSS kasieri, kā arī sāka piedalīties visas Nepālas sieviešu asociācijā.
- Bandari kļuva par aktīvu minoritāšu un sieviešu tiesību aizstāvi Nepālā, pārvarot dzimuma nevienlīdzības grūtības pateicoties sava augstās izcelsmes statusam.
- Bidhja Devi iemīlējās harizmātiskā politiķī no citas kastas Madana Kumar Bhandari un 1982. gadā viņi apprecējās.
- Viņa kļuva par labu sievu, upurējot karjeru un partijas darbu savas ģimenes labā, viņai piedzima divas meitas.

- Viņa atsāka politisko karjeru 1994. gadā pēc viņas vīra nāves, un ieņēma vietu parlamentā no Katmandu vēlēšanu apgabala.
- Paralēli kopš 1993. gada viņa piedalījās Nepālas arodbiedrībās darbībā un ieņēma arodbiedrības savienības sieviešu spārna priekšsēdētājas amatu. Tajā pašā gadā Bandari tika ievēlēta par visas Nepālas sieviešu asociācijas prezidenti.
- 2003. gadā Bandari tika atkārtoti ievēlēta par Komunistiskās Partijas Centrālās komitejas biedri.
- 2006. gadā viņa piedalījās daudzās demonstrācijās un organizēja protestus pret karaļa Gyanendra varu, kas noveda pie autoritārās 240 gadus ilgās monarhijas beigām un konstitucionālās demokrātijas atjaunošanas.
- Tajā pašā gadā ar vairāku sieviešu deputātu atbalstu tika pieņemts Bandari iesniegtais likumprojekts, saskaņā ar kuru pirmo reizi Nepālas vēsturē sievietes saņēma 33% vietu parlamentā, tiesības mantot savu vecāku īpašumu un bērna tiesības mantot mātes pilsonību.
- No 2009. gada 25. maija līdz 2011. gada 6. februārim Bandari ieņēma aizsardzības ministra amatu Nepālā.
- Pēc jaunās konstitūcijas pieņemšanas 2015. gada 20. septembrī, kas padarīja Nepālu par sekulāru republiku un kurā, pateicoties Bandari pūlēm, tika izstrādāti noteikumi sieviešu tiesību nodrošināšanai, notika jaunas vēlēšanas, Bandari tika izvirzīta Nepālas prezidenta amatam ar 14 citu parlamenta partiju atbalstu. 29. oktobrī parlamenta priekšsēdētājs paziņoja par Bandari ievēlēšanu Nepālas prezidenta amatā.
- 54 gadu vecumā Bandari kļuva par otro Nepālas prezidenti un augstāko virspavēlnieci, kā arī pirmo sievieti, kas ieņēma šos amatus.

▪ Pasang Lamu Šerpa

- Pasang Lamu Šerpa dzimusi 10. decembrī 1961. g. nelielā apmetnē Kumjungā, Sagarmatas zonas administratīvajā centrā Nepālas austrumos.
- Pasang Lamu agri zaudēja savus vecākus un no bērnības audzināja savu jaunāko māsu. Viņa ir no tiem cilvēkiem, kas nepakļaujas grūtībām.

- 2004. gadā Pasang Lamu Šerpa pabeidza pamata apmācības kursu Nepālas alpīnisma asociācijā (NMA). Kad visas alpīnismā izglītības iespējas Nepālā bija izsmeltas, Pasang Lamu devās uz Franciju, uz Šamonī pilsētu, kur viņa saņēma diplomu no ENSA - Nacionālās slēpošanas un alpīnisma skolas.
- Starp viņas profesionālajiem sasniegumiem - kāpšana citās slavenās Himalaju kalnu virsotnēs: Jala, Nangpai Gosum, Puta Hiunčuli, Ama Dablam. Viņa veiksmīgi uzkāpusi Montblāna kalnā, Čo Oju kalnā, Jalapikas kalnā un citos. Viņa ir pirmā sieviete, kas iekaroja Nangpai Gosum - 7321 metru virsotni. Šo sasniegumu saistīja ar svarīgu politisku notikumu - Nepālas un Japānas draudzības 50. gadadienu.

- Pasangs Lamu Šerpa mēģinājusi uzkāpt Everesta kalnā trīs reizes, taču tas neizdevās līdz 1993. gada 22. aprīlīm, kad viņa sasniedza virsotni pie South Col pa Dienvidaustrumu grēdas maršrutu.
- Rīts bija gaišs un skaidrs un tāds arī palika, līdz Pasang sasniedza 8848 m. virsotni kopa ar pieciem citiem komandas biedriem.
- Nokāpjot no virsotnes, laikapstākļi, kā tas bieži notiek kalnos, pēkšņi kļuva slikti, un rezultātā viņa zaudēja dzīvību dienvidu virsotnē.
- Viņa ir pirmā sieviete Nepālā kas uzkāpa Everesta virsotnī.
- Par šo sasniegumu viņa kļuva par pirmo sieviete, kuru Nepālas karalis piešķir "Nepālas taru" (zvaigzni). Nepālā viņu uzskata par nacionālo varoni.

▪ Mira Rai [dzim. 1988. gada 31. dec]

▪ Rai uzauga lauku ciematā, kur nebija ne elektrības, ne ūdens. 2000. gadu sākumā Nepālā kalnos plosījās pilsoņu karš, un maoistu nemiernieki pieņēma armijā jauniešus. 14 gadus vecajai Rai bija iespēja izvairīties no fiziska darba, nodarbojoties ar karatē un treniņu ietvaros skrienot bataljona sacīkstēs. Tā viņa pavadīja armijā trīs gadus.

▪ Kādu rītu, kad viņa skrēja Katmandu blakus esošajos kalnos, viņa satika grupu, kas trenējās pa to pašu maršrutu. Kāds viņai pateica lai tā atnāktu nākamnedēļ uz vēl vienu skrējienu. Kad viņa ieradās uz šo skrējienu, viņa atklāja, ka tas ir 50 km skrējiena starta punkts. Neraugoties uz to, ka viņa nebija sagatavojusies, nepaņemot līdzīgu pārtiku un ūdeni, bez skriešanas apģērba, viņa uzvarēja sacensībās un piesaistīja sacensību organizatoru uzmanību ar savu pozitīvo attieksmi un atdevi sportam.

▪ Viņa ātri kļuva par plaši pazīstamu sportisti, uzvarot vienas sacīkstes pēc otrām un uzlabojot vairākus rekordus.

▪ Anurada Koirala [dzim. 14. Apr. 1949.]

- Anurada Koirala ir veltījusi savu dzīvi, lai izbeigtu cilvēku tirdzniecību un jaunu Nepālas sievietu un bērnu seksuālo izmantošanu.
- Viņa ir Nepālas sabiedriskais aktīvists un Maiti Nepal bezpeļņas organizācijas dibinātāja, tas mērķis ir palīdzēt seksuālās tirdzniecības upuriem.
- Māte Terēze vienmēr ir bijusi viņas lielākais iedvesmas avots. Viņa pavadīja vairāk nekā 20 gadus, mācot bērnus dažādās Katmandu skolās.
- Viņas organizācija Maiti Nepal šodien veic plašu aktivitāšu klāstu, piedāvā dažas izglītības programmas, sabiedrības integrācijas un stabilitātes programmas, glābšanas operāciju organizēšanu, cilvēku tirgotāju aizturēšanu, juridiskā atbalsta sniegšanu trūcīgajiem, sievietu pilnveidošanas programmas, apmācības, antiretrovīrusu terapijas (ART), palīdz ar HIV inficētiem bērniem un sievietēm.
- Anuradha Koirala ir saņēmusi 38 nacionālas un starptautiskas balvas, atzīstot viņas drosmīgo rīcību un sasniegumus bērnu un sievietu tiesību veicināšanā.
- Nepālas valdība viņu iecēla par Bagmati provinces pirmo gubernatoru.

- **Pupu Lamu Khatri vai arī Judoka Khatri [dzim. 5. Oct. 1996.]**
 - Khatri piedzima nomaļā Lelepas ciematā Taplejungā. Viņas tēvs gāja bojā 2015. gadā Everesta kalna lavīnas dēļ.
 - Bērnībā viņu piesaistīja džudo, un viņa pievienojās daudzfunkcionālajam cīņas mākslas centram Najabazarā, Katmandu.
 - 2015. gadā Honkongā viņa arī ieguva sudraba medaļu džudo
 - Pārvarot visus šķēršļus, viņa turpināja savu aizraušanos ar džudo un ieguva Nepālas otro zelta medaļu sieviešu džudo 2016. gada Dienvidāzijas spēlēs
 - Khatri pārstāvēja Nepālu džudo 2016. gada Vasaras Olimpiskajās spēlēs.

Literatūras saraksts

Yami, H. (2007). People's war & women's Liberation in Nepal. Kathmandu: Janawadhvani Publication.

Sangraula, B. (2011, May 4). Yogmaya Neupane: Nepal's first female revolutionary. Retrieved 2019, from Republica: http://archieves.myrepublica.com/portal/index.php?action=news_details&news_id=3091

Rai, J. (2015). Gender equality in politics in Nepal: the role of Demo Finland to promote gender equality in Nepalese politics. Finland: Diaconia University of Applied Sciences.

Manchanda, R. (2010). Women's question in Nepal's democratic post conflict transition: towards a policy research agenda. Peace Prints: South Asian Journal of Peacebuilding, Vol.3, No.1 , 1-18.

Kanel, T. K. (2014). Women's political representation in Nepal: an experience from the 2008 constituent assembly. Asian Journal of Women's Studies, Vol.20, No.4 , 39-62.

Dhungana, R. K. (2014). Nepali hindu women's thorny parth to liberation. Journal of Education and Research, Vol.4, No.1 , 39-57.

<https://borgenproject.org/female-leadership-in-nepal/> WOMEN SHOWING FEMALE LEADERSHIP IN NEPAL

<https://kathmandutribune.com/top-5-influential-women-in-nepal/> Top 5 Influential Women in Nepal

<https://nepalindata.com/resource/a-survey-of-the-nepali-people-in-2017-infographics/>
(A survey of the Nepali people in 2017 (infographics))

<https://english.onlinekhabar.com/10-powerful-women-in-nepal-that-you-should-be-proud-of.html>
10 powerful women in Nepal

<https://womenleadnepal.wordpress.com/2016/03/14/7-women-who-have-made-history-in-nepal/>
7 Women Who Have Made History in Nepal

<https://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2245&context=jiws> Nepali Women in Politics:
Success and Challenges (skat. 30.11.2021)

<https://www.sfcg.org/wp-content/uploads/2018/04/Report-on-Status-of-Women-and-Youth-Leadership-in-Nepal-20180211.pdf> Status of Women and Youth Leadership in Nepal (skat. 30.11.2021)

<https://www.maitinepalmarbella.com/about-maiti-nepal-marbella/> The Founder of Maiti Nepal

<https://maitinepal.org/about-us/biography-of-anuradha-koirala/> Biography of Anuradha Koirala

<https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2017/02/26/516629461/what-makes-mira-rai-run?t=1638406409694> Biography of Mira Rai

<https://iancorless.org/2020/02/26/the-mira-rai-initiative/> MIRA RAI Initiative